

БЕРЕЗАНСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

*За причілком пада тїнь від ясена
На хатину, де з дитинства жив,
До якої пам'яттю прив'язаний,
До якої сто горіг біжить...*

В. Геращенко

До складу Березанської сільської ради входять шість сіл: Березань, Важне, Доброжанове, Дослідне, Курган, Петрівське. Усі вони спочатку або були хутором неподалік від населеного пункту, або самі мали хутори, з якими пізніше з'єднались в результаті розбудови. Дозвольте нагадати, що в першій чверті XIX століття в селах майже не було транспорту, в тому числі і гужового, і людям доводилось пішки долати значні відстані від житла до поля. Наприклад, з придністровських сіл усі працездатні виходили на роботу в поле, а додому повертались за тиждень. Тож, селяни намагались селитися ближче до своїх наділів, аби мати змогу ретельніше обробляти землю без подолання довгої дороги. Так і виникали десятки нових поселень, які засновували не переселенці з інших країв, а мешканці сусідніх сіл. Усе сказане цілком стосується Березанської сільської ради, до якої колись входило 11 населених пунктів. Ми зупинимось на історії тих, які нині входять до її складу. Спочатку ця територія, як і все Придністров'я, входила до Тираспольського повіту, з 1825 року стала частиною новоствореного Одеського повіту. Коли граф Панкєєв придбав дачу у Василівці, ці землі також відійшли до його володінь. Село Доброжанове і хутір Вакаржани з'явилися у середині XIX століття, у 1896 році у Вакаржанах було вже 52 двори з трьома сотнями жителів, у Доброжановому було 23 двори і 136 жителів. При Вакаржанах (старожили називають Руська Аккаржа або просто Аккаржа)

з'явився хутір Чумацька Балка з двома дворами, а при Доброжанах був хутір Константино-Дар'ївка, в якому проживало 13 осіб. Коли земля продавалась новому власнику, йому переходили і хутори. Саме при одному з чергових продажів новий власник вирішив знести Вакаржани. Лише повстання та жорсткий опір його жителів зірвали ці плани, і хутір Вакаржани (тепер Курган) продовжив своє життя. На початку XX століття бідні вихідці з Великого Дальника засновують також хутір Важний.

Березань, Ново-Біляївка, Петрівське та Дослідне виникають вже після повного встановлення Радянської влади. Весна 1924 року порушила тишу голого степу поблизу багатого хутора Важний і старовинного німецького поселення Аккаржа переселенням перших двох десятків сімей незаможників з Біляївки. Вони заснували хутір Ново-Біляївка. Сусідній хутір, де поселилися перші три з половиною десятки сімей з Ясьок, називали спочатку Березень, роблячи наголос на першому складі, адже масове переселення багатодітних незаможників припадало саме на березень 1924 року. Одночасно у степу з'являється хутір Жовтень. Нова економічна політика молодої держави, славнозвісний НЕП, передбачала розв'язання проблеми безземелля селян шляхом збільшення наділів. У наших краях на той час наділяли на їдока по 2,5 десятини землі, тому не випадково першими виїхали на нові землі багатодітні сім'ї, в яких було не менше п'яти осіб,

*Одні з перших поселенців
села Березань: родина Івана Стенгача*

*Голова колгоспу «Угарна ленінська бригада» П. К. Маренченко
та С. О. Слісаренко, нагороджений орденом «Знак Пошани»*

а то і до десяти дітей. Серед перших поселенців зустрічаємо знайомі і помітні прізвища: Будівські, Михайлови, Ройбули, Стороженки, Рогачки, Федоренки, Поповенки, Геращенки, Бондаренки, Маренченки, Паненки, Д'яченки. До речі, в молодих селах Березанської сільради до недавнього проживали не тільки нащадки, а й деякі ровесники сіл. Наприклад, у 2000 році на святкуванні 75-річчя Березані серед почесних гостей були присутніми ровесники села Марія Онисимівна Байдан, Надія Данилівна Заболотна (Михайлова), Парасковія Мефодіївна Татарчук (Будівська), Агафія Пантелеймонівна Федоренко. Була на святі і Ольга Арсентіївна Бондаренко, дев'яностолітня солдатська вдова, яка після війни сама ставила на ноги п'ятьох дітей. Але повернімося до витоків. Часи революційних перетворень, Громадянської війни, засуха 1921 року перетворили ці безкраї степи на цілину. Новим господарям довелось розкорчовувати багаторічні бур'яни, щоби у подальшому поля стали родючими. У необжитому степу виникли проблеми також з нестачею води. Її доводилось доставляти з Дальника та Вигоди. Хазяїн хутора Важний поміщик Баша заборонив брати воду у його криницях і навіть водоймах. Отже, разом з тимчасовим житлом гуртом вручну копали криниці, дамби і вже після цього споруджували для себе постійне житло.

Формування нових населених пунктів припадає на період активного впровадження радянською владою колективних господарств. Перше з них було створено незаможниками хутора Важний ще у 1921 році, але за три роки артіль розпалась. О цій порі відбуваються зміни у територіально-адміністративному поділі. Так, хутір Ново-Біляївка, в якому було 27 дворів і 154 жителів, відійшов до Біляївської сільради. До Яськівської сільради відійшли хутори Березань, в якому було 33 будинки і 166 жителів, і Жовтень, де було 15 будинків і 85 жителів. До новоствореної

Вакаржанської сільради були включені хутори Вакаржани (44 будинки і 230 жителів), Важний (18 будинків і 97 жителів), Дубинівка (13 будинків і 70 жителів), с. Доброжанове (30 будинків і 122 жителя). У 1926 році створюється Березанська сільська рада, до складу якої вже у 1936 році входили всі села, підпорядковані їй нині.

Колективізація проходила в Березані нелегко. Тут сім господарств у 1927 році об'єдналися у сільгоспартіль «Червоний агроном», до якої увійшли землевласники хуторів Важний, Ново-Біляївка, Жовтень, Дубино. У 1930 році на землях хуторів Важний і Жовтень організовується також колгосп «Ударна ленінська бригада», який у 1931 році об'єднався з «Червоним агрономом» та колгоспом імені Будьонного, створеного мешканцями села Доброжанове, згодом господарство розширило свої межі за рахунок інших одноосібних господарств. Назва «Ударна ленінська бригада» проіснувала до тих пір, поки існував колгосп. Центральна садиба спочатку розміщувалась у Важному. Першим головою аж до 1947 року був Петро Карпович Маренченко. Колгоспному ладові, звісно, намагались зашкодити. Жорстоко поплатився сам голова, йому у цистерну для води підсипали отруту, отруїли всю худобу, лише чудом вижили члени сім'ї, сам Петро Карпович після того, будучи інвалідом, продовжував керувати колгоспом «Ударна ленінська бригада» ще 18 років.

Колективізація на території Березанської сільської ради була завершена в роки першої п'ятирічки, але колгоспи були ще організаційно і економічно слабкими. Не було досвіду ведення колективного господарства, бракувало техніки, голод 1932–1933 років і помилки в хлібозаготівлі створили продовольчі ускладнення, але у роки другої п'ятирічки справи пішли на краще, а урожайність зернових збільшується вдвічі. Під керівництвом Петра Карповича Маренченка було зведено школу, будувались тваринницькі

Трактористи МТС, що десятиліттями ударно трудилися на ланах обох колгоспів

Оранка поля біля Вовчої балки стирала межі приватних земельних нагільв

приміщення, цистерни для води, зерносклади, майстерні, млин, кузня, столярня, господарський двір, гараж, копали криницю, ставки, силосні ями тощо. Перед війною виріс гарний двоповерховий Будинок культури, який, на жаль, під час війни був повністю зруйнований. Історія зберегла для нащадків імена найголовніших помічників голови колгоспу «Ударна ленінська бригада»: І. Вітчук, І. Борисов, І. Федоренко, І. Комаров, Г. Іванов, С. Клименко, І. Киржай, М. Гриневиц.

Розвиток будь-якої справи передбачає мотивацію. У мешканців сіл Березанської сільської ради вона була: позбутися злиднів, піднести на вищий щабель свій освітній та культурний рівень, а також якість життя. Населення було майже усе неграмотне. В кожному селі проводилась важка, але важлива робота по ліквідації неписьменності, працювали школи, клуби та бібліотеки, з'являлись кінопересувки. В населених пунктах покращується також побут: починають з'являтися медпункти, крамниці, побутові пункти тощо. Вся ця величезна робота проводилась під керівництвом комуністів і комсомольців. Перший партійний осередок в Березані створено у 1925 році. Він налічував трьох комуністів, серед яких пам'ятають Івана Степаненка і Петра Д'яченка. До 1937 року в колгоспній партійній організації було дев'ятеро комуністів, в зональній станції нараховувалось вісім. В решті сіл на той час були поодинокі члени партії. Чисельність партійних організацій постійно зростала. Так, у 1962 році партійна організація колгоспу «Ударна ленінська бригада» налічувала 26 комуністів, а в колгоспі «Прогрес» їх було 29. Перша комсомольська організація на чолі з Федором Поповенком була створена у 1927 році, теж у Березані. В решті сіл вони з'явилися разом з утворенням колгоспів, а згодом об'єдналися в активну молодіжну силу колгоспу «Ударна ленінська бригада».

Великі випробування випали на долю жителів Березанської сільської ради в роки Великої

Вітчизняної війни. У другій декаді серпня 1941 року лінія фронту підійшла до меж сільради, територію якої захищала 25 Чапаївська дивізія зі штабом в селі Петрівське. Штаб знаходився на місці хати Марії Михайлівни Шаповалової і був зруйнований під час бомбардування. Тоді загинув молодий офіцер, і його поховали поряд зі штабом. Він і досі там похований. 287-й стрілецький полк дивізії обороняв село Доброжанове, а 31-й стрілецький полк захищав село Петрівське. Противник спочатку взяв Доброжанове, а 20 серпня оволодів селами Петрівське і Вакаржани. Козаки третього кавалерійського полку вибили ворога з Вакаржанів, а оборону тут зайняв третій батальйон 26-го прикордонного полку. З 20 по 23 серпня 161-й стрілецький полк 95-ї Молдавської дивізії вів жорстокі бої біля сіл Ново-Біляївка і Березань. Кілька раз противник брав села і знову в результаті контратаки був вибитий з них. В одному з боїв невідомий моряк, коли у нього закінчилися патрони, взяв ручний кулемет за ствол і, розмахуючи ним, пішов на ворогів на зустріч загибелі. Та хіба тільки ім'я одного героя залишилось невідомим? З 23 серпня по 2 вересня тривали тяжкі бої поблизу хуторів Жовтень, Важний, Дубинівка, під час яких загинуло сотні радянських воїнів. 4 вересня 90-й стрілецький полк 95-ї стрілецької дивізії залишив Вакаржани.

Настала тяжка пора окупації. У селі Петрівське румунські загарбники на місці школи зробили свій штаб, а на місці контори (теперішній магазин) влаштували лазарет. В центрі села з'явився цвинтар, де окупанти ховали своїх загиблих. Потім там ховали і радянських солдат. На початку ХХІ століття останки румунських солдат були ексгумовані і відправлені на батьківщину. Теперішні дідусі та бабусі, тодішні діти, згадують як змушені були ходити в школу, де всі предмети викладалися румунською. Ось як розповідає про ті часи Євгенія Артемівна Стенгач: «З Біляївки

*Ветерани війни у 1975 році,
нині нікого з них немає серед живих*

*Меморіальний комплекс на честь воїнів,
які загинули під час Великої Вітчизняної війни*

прислали «пана вчителя». Румун завжди одягав чорного капелюха та величезні ботфорти. Цей вчитель був досить суворою чолов'яга. Дуже часто всім класом стояли навколішки біля стіни, бив по руках за те, що не вмiли відповідати та рахувати румунською мовою. Деяких моїх однокласників били головою об дошку, яка весь час перекручувалась. Про шкільну форму взагалі не було мови: ходили в постолах, а в зимовий час в гумових чунях. З одягу була лише спідниця, яку мати зшила, та светрик».

Звільнювали територію декілька з'єднань Радянської армії. Знесилені та замордовані люди були раді бачити радянських солдат, сміялися, плакали, співали, на вулицях грала музика. Дуже зворушливими є спогади Олександри Пилипівни Кухаренко, яка під час війни працювала санітаркою і допомогла втекти з фашистського полону радянським солдатам. Коли баба Шура згадує ті світлі весняні дні, в її очах бринить сльоза: «Коли наші підійшли до села, румуни і німці поспіхом почали тікати, кидаючи своє добро і те, що награвували в нас. Люди, відчувши підтримку радянських військ, вже й самотужки почали віднімати свої речі. Фашистам ніколи було чинити опір. Їм би скоріш втекти, більшість з них тікала на конях, тому багато з собою взяти не могли. Їх перестріли війська, що йшли зі сторони Біляївки. Коли загроза вже була позаду, наші села Доброжанове і Широка Балка були схожі на квітники, тому що дівчата сяяли новими яскравими, кольоровими сукнями, що були пошиті з покинутих ворожих парашутів». Надія знову пробуджувалась в серцях людей, хоча у 1944 році на фронтах ще бились сотні земляків, рідних і близьких. На фронтах Великої Вітчизняної війни з гітлерівськими загарбниками билися 457 жителів Березанської сільради, 254 з них загинули смертю хоробрих, тільки з села Березань на фронт пішло 130 чоловік, загинуло 82. За мужність і відвагу всі воїни були відзначені державними нагородами.

Б. І. Даниленко
зі спеціалістами та ветеранами в День Перемоги

В пам'ять про загиблих односельців і визволителів населених пунктів сільради встановлені пам'ятники, а в селі Березань споруджено меморіальний комплекс.

Війна залишила пошрамоване окопами, дотами, фронтовими землянками колгоспне поле. Все це доводилось загортати вручну та вирівнювати, щоб виростити хліб. І ми маємо пам'ятати імена тих, хто взяв на себе нелегку ношу відбудови господарства. Це, перш за все, вдови фронтовиків: Євдокія Комарова, Надія Михайлова, Мотрона Петренко, Євдокія Борисова, Ганна Левенець, Дарія Шевченко, Євдокія Дроздовська, Ірина Шевченко, Віра Харченко, Агафія Федоренко та інші. Нарівні з дорослими працювали у колгоспі підлітки: пасли овець, коней, волів, телят, вивозили кіньми гній на поля, доїли корів, працювали причіплювачами і навіть трактористами. З 1948 по 1962 рік головою колгоспу обиралась Марія Василівна Шатохіна. Вона докладала чимало сил, аби відбудувати матеріальну базу господарства. Спільними зусиллями побудовано кухню для всіх, їдальню, пекарню, молокопункт, льодовник, тваринницькі приміщення, артезіанські свердловини, складські приміщення, дитячий садок, ставки, тік, садили виноградники та сад, повністю завершили електрифікацію села.

Поступово життя налагоджувалось. У 1962 році головою колгоспу було обрано учасника Великої Вітчизняної війни Володимира Тарасовича Поліщука. За дванадцять років його керівництва у селі з'являються важливі новобудови: середня школа, спортзал, майстерня, дитсадок, новий адмінбудинок колгоспу, Будинок культури, зерносклад, тракторна бригада, автогараж, тваринницькі приміщення, асфальтуються дороги. За часи керування В. Т. Поліщука господарство з відсталого перетворилось чи не найкраще у Біляївському районі. Приїздили делегації з Болгарії, Чехословаччини, Куби, аби перейняти досвід благоустрою. А подивитись

В. Т. Поліщук (в центрі) зі спеціалістами
А. Г. Білбородьком, В. Т. Піддубним, Я. М. Неплієм

було на що: заасфальтовані вулиці, вуличне освітлення, як у місті, клумби, фонтани, сквери. Харчування дітей у новій школі та дитячому садку готувалось за рахунок колгоспу з власної ферми та поля. В двоповерховому дитячому садку було встановлено обладнання сучасного рівня. Для спеціалістів, тваринників, механізаторів будували житло, чим заохочували кращих працівників. В селі Курган побудували асфальтовий завод, завдяки якому були заасфальтовані всі вулиці сіл Березанської сільської ради. Споруди росли, як гриби: молочнотоварна ферма, консервний завод, тракторна майстерня, баня, будинки культури. Так, наприклад, для оздоблення нового Березанського будинку культури запросили бригаду, яка раніше реставрувала Одеський театр опери та балету. Володимир Тарасович був суворим, але справедливим головою колгоспу. О п'ятій ранку він вже знаходився на фермі, потім відвідував тракторну бригаду, заводи, поля. Землю відчував, як живу істоту, і вона обдаровувала його щедрими врожайми. Талановитого керівника запрошували на іншу відповідальну роботу, але Володимир Тарасович не бажав покинути ту землю, яка його зростила. Все це створювало в селах «Ударної ленінської бригади» відповідну атмосферу. Працівники колгоспу були дружні, вмiли не тільки добре попрацювати, а й відпочивати. Росли заробітки, кращим видавали премії, а в свята нагороджували цінними подарунками.

З 1973 по 1983 рік головою колгоспу був Костянтин Володимирович Шеварднадзе, який був майстром своєї справи. Закінчивши в 1964 році Одеський інститут сільського господарства, мав за направленням Міністерства їхати на роботу до Москви, але відмовився, посилаючись на сімейні обставини. Він мав великий досвід роботи з людьми у Василівці на посаді секретаря партійної організації, потім керував колгоспом «Червона гірка». Цей досвід став йому у пригоді на посаді голови колгоспу «Ударна ленінська

бригада». Костянтин Володимирович піклувався про умови роботи та відпочинку робітників усіх підрозділів. Завдяки йому був побудований і обладнаний «Будинок тваринників», де будь-який працівник ферми після важкої праці мав змогу відпочити. Колгосп відвідало багато іноземних делегацій: з Італії, Франції, Канади і ООН. За сумлінну працю Костянтин Володимирович був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора та численними медалями.

Після нього господарством керував Б. І. Даниленко. По закінченню Петровського сільськогосподарського технікуму Борис Іванович за направленням працює бригадиром тракторної бригади колгоспу імені Котовського. Оцінивши ділові якості та організаторські здібності молодого спеціаліста, йому довіряють очолити комплексну бригаду в цьому ж господарстві, а згодом обирають головою Августівської сільської ради. Пізніше Борис Іванович очолював партійну організацію колгоспу імені Чапаєва, одного з найміцніших на той час колективного багатогалузевого господарства. В 1983 році його обирають головою колгоспу «Ударна ленінська бригада», який він очолює протягом одинадцяти років. Саме на цій посаді розкрилися найкращі ділові якості Бориса Івановича: відповідальність, принциповість, наполегливість у вирішенні питань. Борис Іванович доклав багато зусиль, аби продовжити розпочату попереднім керівником справу по переведенню тваринництва на промислову основу. Разом з тим вирішуються і соціальні питання на селі, будується житло для спеціалістів господарства. Вулиця в селі Березань, яка носить назву 70-річчя Великого Жовтня, побудована саме завдяки сприянню Бориса Івановича Даниленка.

Правду кажучи, усі голови колгоспу умiли організувати виробничий процес, але, звісно, всі їх зусилля не дали би результату без працьовитих і самовідданих колгоспників, яких було достатньо в усіх галузях виробництва колгоспу «Ударна

*К. В. Шеварднадзе (перший праворуч)
з механізаторами на полі колгоспу перед жнивими*

*В. Г. Івахнюк з родиною, більше сорока років вона
працювала фельдшером в селах Березань і Важне*

ленінська бригада». Нелегкою була робота на фермах, де у більшості працювали жінки. Але всі вони довели, що уміли не тільки важко і вправно працювати, а й мати добру родину і виховувати гарних дітей. Вставала на світанку, а поверталась додому пізно ввечері Марія Федорівна Савонік, яка почала працювати на фермі з п'ятнадцяти років і звідси пішла на заслужений відпочинок. Була нагороджена медалями, удостоєна звання «Ударник комуністичної праці» і «Ветеран труда». У 1963 році до рільницької бригади прийшла працювати Надія Зінов'євна Шумейко, але, коли через два роки їй запропонували опанувати спеціальність доярки, погодилась. Тож, з 1965 року до самої пенсії ударно трудилась на молочнотоварній фермі. За досягнення нагороджена орденами Жовтневої Революції і Трудового Червоного Прапора. Ганна Олексіївна Філіппова працювала на фермі з 1968 по 1998 рік. Ці 30 років, день у день, досягала високих результатів і неодноразово була відмічена державними нагородами.

Все своє життя присвятили роботі в колгоспі «Ударна ленінська бригада» Микола Васильович Стороженко та його дружина Тетяна Дорофіївна. Після семирічки Микола Васильович був конюхом, а після армії, закінчивши курси, працював водієм. У 1968 році був призначений на посаду завідувачого гаражем, яким керував довгі роки пліч о пліч зі своєю дружиною, яка завідувала складом запчастин та бензозаправкою. Обидва були прикладом для водіїв не тільки у ставленні до роботи, а й у сімейних стосунках. Більше сорока років працювала фельдшером в селах Березань та Важне Віра Григорівна Івахнюк, до якої неодноразово за цей час звернувся кожен мешканець цих населених пунктів і був вдячний за увагу та професійність. Прикладів добросовісного труда та порядності в Березані за 90 років накопичилось досить багато, саме стільки років виповниться селу у 2014 році.

Церква Покрова Пресвятої Богородиці знаходиться в центрі села Березань

В історичному аспекті це небагато, але події, зміни, які сталися за цей час, варті цілої епохи. А історія села у долях і біографіях березанців, які приборкали землю у степу під Одесою, варта наслідування дітьми та онуками, які, до речі, теж здебільшого є нащадками запорізьких козаків.

Курган

Багато працюючих людей живе і в селі Курган, колишніх Вакаржанах, історія господарювання яких теж пов'язана з розбудовою та успіхами колгоспу «Ударна ленінська бригада». Протягом дев'яноста років історії Біляївського району декілька поколінь покращувало своє село і ударно трудилось в колгоспі, за що десятки робітників були нагороджені орденами і медалями. Серед нагороджених треба назвати Івана Петровича Торговицького. Після служби в армії у 1956 році повернувся до рідного села, закінчив курси трактористів і 12 років поспіль працював механізатором. Співробітники бачили його хист, врахували уміння та досвід і обрали бригадиром тракторної бригади. Цю посаду Іван Петрович обіймав до шістдесяти років, аж поки не вийшов на пенсію. За трудові досягнення був нагороджений орденами Жовтневої Революції та Трудового Червоного Прапора. Добрий сім'янин, фронтовик, сумлінний працівник Василь Йосипович Лазаренко по закінченню війни (був поранений при боях за визволення Одеси) повернувся до рідного села Курган, працював в колгоспі імені Сталіна, а потім став бригадиром на фермі колгоспу «Ударна ленінська бригада». За бойові заслуги був нагороджений медаллю «За відвагу» і орденом Вітчизняної війни I ступеня, а за трудові досягнення удостоєний медалі «Ветеран труда». Відважною жінкою була Катерина Іванівна Галімбієвська (Лазаренко), якої вже немає серед нас. Після війни працювала вчителькою в початковій школі села Курган, потім перейшла у Березанську школу, і кожен день ходила на роботу пішки у будь-яку погоду, була

Березанським сільським головою близько тридцяти років обирається В. А. Бойко

нагороджена медаллю «Ветеран труда». Василь Іванович Петренко, який пішов з життя у 2010 році, до війни служив в прикордонних військах НКВС. Коли почалась війна, пішов на фронт. З Одеси був відправлений до Новоросійська. Проїшов всю війну, чотири рази був поранений, отримав контузію. Після війни повернувся до мирного життя, працював комбайнером в колгоспі, потім обіймав посаду бригадира на різних виробничих ділянках. Василь Іванович проробив у колгоспі 60 років. Був нагороджений орденами Червоної Зірки і Вітчизняної війни. Фронтовик Олександр Олексійович Кучер, хоча і народився не у Кургані, але з 1950 до останнього дня жив в селі. Під час війни проявив героїзм, за що і був нагороджений медалями «За здобуття Берліна», «За перемогу над Німеччиною в Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.», «За визволення Варшави» та орденом Вітчизняної війни I ступеня.

Петрівське

Повернімося в далекі двадцяті роки ХХ століття, щоб дізнатися про цікаві факти з історії Петрівського, ще одного легендарного села Березанської сільської ради. Дивно, але після установа Радянської влади, аж до 1927 року землі, на яких зараз розташоване Петрівське, належали поляку пану Барановському, зі слів старожилів відомо, що їх батьки були у нього в наймах. Маєток пана знаходився на місці теперішньої будівлі ферми. Можливо, саме наймити і були першими жителями хутора, який в ту пору носив ім'я господаря. В середині тридцятих років пан Барановський іммігрував до Польщі, а на хутір переселились безземельні селяни з Ясьок. У 1927 році тут зимували лише сім родин, інші хати були збудовані тільки до вікон. Та й пізніше нелегким було життя мешканців Петрівського: жили в саманних мазанках під комишевеними стріхами, пісок і глину возили із Мандрива. Свої невеликі ділянки вони обробляли чим мали: конями, волами та

навіть коровами. Врожаї збирали косами та серпами, а молотили кам'яними та дерев'яними ціпами. Майже всі селяни були неписьменні. В 1929 році в Петрівському з'явилась перша хата-читальня, і знаходилась вона на теперішній вулиці імені Крупської. Діти в зимовий час відвідували початкову школу, яка знаходилась в звичайній сільській хаті (теперішня адреса: вулиця Петровського, 20). Першу вчительку звали Дарія Пилипівна. Зі спогадів Євгенії Артемівни Стенгач можемо уявити, як виглядала тодішня чотирирічна школа: «У навчальному закладі було чотири класи і коридор. В одному класі стояло два ряди парт для двох класів. Вчилось у кожному класі від 14 до 17 учнів». Коли почалась Велика Вітчизняна війна і село було окуповано румунами, Дарії Пилипівни не стало. Що з нею трапилось Євгенія Артемівна не пам'ятає (можливо, її вбили). І хоча подальша доля першої вчительки невідома, вона залишилась в пам'яті мешканців Петрівського. Нащадки перших поселенців, безумовно, і сьогодні живуть на цій землі. Наприклад, спираючись на дослідження вчителя історії, мешканки села Л. В. Самалюк, ми можемо стверджувати, що 80 відсотків теперішніх жителів села є нащадками сім'ї Єфимових, одних з перших поселенців. Окрім того, існує гіпотеза, що багато теперішніх мешканців Петрівського є нащадками козацьких сімей із Турбаїв, звичайного полтавського села, жителі якого в червні 1792 проявили непокору панській несправедливості і на цілий рік захопили владу в Турбаях. Звичайно, це не могло довго продовжуватись. За наказом Катерини II в квітні 1793 року туди було направлено військовий загін. Після суду найактивнішим бунтарям призначили смертну кару, потім замінили на довічну каторгу, 176 чоловік були публічно висічені, і всі були виселені зі своїх земель на південь, частина сімей осіла у Біляївці, а частина прижилась у Яськах, інших населених пунктах Придністров'я.

Тваринницька бригада колгоспу «50-річчя Великого Жовтня»

Свято врожаю в колгоспі «50-річчя Великого Жовтня» веде голова колгоспу Д. І. Куценко

У 1929 році в Петрівському створюється колгосп «Незаможник», перейменованій у 1931 році в колгосп імені Петровського. Після цього населений пункт і отримав назву Петрівське, яку несе і понині. У тридцять роки був створений також радгосп імені 16-го партз'їзду. У 1932 році він мав 4320 гектарів землі та 11 тракторів. Згодом на базі радгоспу створюється зональна сільськогосподарська дослідна станція. Активну участь у її організації взяв комуніст Гаврило Данилович Олефір. У шістдесяті роки ця станція перейменована на селище Дослідне. Наприкінці тридцятих років частина господарств Петрівського була відділенням Жовтнянської артілі імені Жданова, першим головою якої був Гарбузов. Почали з'являтися трактори, у 1937 році усі зернові колосові культури були зібрані тільки машинами. Були споруджені свинарник, конюшня, корпус для молочнотоварної ферми, а також льодовня для зберігання продуктів. В цей період Петрівське увійшло до складу Березанської сільради (1936 рік). У 1940 році головою колгоспу став Михайло Михайлович Ройтман, але він працював тільки протягом року, а потім покинув село.

Після закінчення війни, у 1946 році, село Петрівське, як і інші села Березанської сільської ради, додало перешкоди і завдяки праці людей із зруйнованого війною згарища перетворилось на сучасний населений пункт. Хоча спочатку було скрутно. 1946 рік виявився сухим і неврожайним, а земля потріскалась і наче продовжувала страждати від війни, тому 1947 рік був голодним, але всі, хто працював в колгоспі, отримували пайки, що хоч якось підтримувало родини від голодної смерті. У наступні 1948 – 1949 роки зібрали дуже багатий врожай. Олександра Михайлівна Козерюк, яка в ті роки працювала вагаркою, розповідала: «Не було куди зерно складати». До 1948 року відбудували виробничі приміщення, зокрема, свинарник та ферму. Після війни колгосп став носити ім'я

Хрущова, а у 1952 році, коли до нього приєдналось господарство села Доброжаново, отримує назву «Прогрес». Завдяки успіхам колгоспу розвивались та процвітали і його села, зокрема, Петрівське.

У 1955 – 1956 роках в селі з'явився перший радіоприймач. Всім селом приходили до Козерюків, де він був встановлений, послухати новини. До речі, коли в родині Івана Павлюка, за декілька років потому з'явився перший в селі телевізор, тепер вже до нього усі односельці приходили дивитись телепередачі. На початку розповіді про села Березанської сільської ради ми вже наголошували на тому, що тут завжди були проблеми з питною водою. У 1964 році проблема залишалась: в Петрівському не було водопроводу, в наявності були лише криниці, та й ті стояли на військовому обліку, а вода в них була трішки солонувата. Майже щодня людям доводилось ходити по воду аж на Макарову гору (зараз там дачне поселення), а ця відстань дорівнює майже чотирьом кілометрам. Саме у 1964 році з'явилися у Петрівському водяні башти, а вулицями почали прокладати водопровід. У різні роки головами колгоспу були А. А. Мойсєєв, І. І. Соколенко, В. І. Степаненко, С. П. Горбатенко, І. С. Буран. Всі вони у різні періоди поступово відбудовували село. Так з'явилась будівля нової контори на розі вулиць Центральної і Петровської, початкова школа, медпункт, дитячий садок.

Окремо треба відзначити працю голови колгоспу А. Ф. Іванова, якого, як досвідченого спеціаліста, було направлено з Березані для покращення ефективності роботи колгоспу «Прогрес». В 1967 році на честь 50-річчя Жовтневої революції господарство було перейменовано в колгосп «50-річчя Великого Жовтня». В цьому ж році свої двері відкрив новий Будинок культури, двоповерхова будівля якого розташувалась в центрі села, серед молодого парку. Плануванням парку із захватом займався сам Анатолій Федорович, а дерева саджали юні мешканці села,

Нові будинки вишикувались
на вулиці Новоселів, село Петрівське

Під час будівництва
вулиці Новоселів в Петрівському

учні Петрівської школи. Першим директором Будинку культури був призначений Дмитро Миколайович Грозов, який вдало організував роботу осередку культури. На другому поверсі Будинку культури розташувалась бібліотека, першими її співробітниками були Лідія Захарівна Підмазко та Тамара Федорівна (на жаль, прізвище цього бібліотекаря не збереглося).

В сімдесяті роки минулого століття майже всі господарства Біляївського району були пов'язані шефською угодою з промисловими підприємствами Одеси. На взаємовигідній основі допомагали один одному: колгоспи та радгоспи поставляли до столу робітників заводів недорогої продукцію, а робітники міських підприємств допомагали при збиранні врожаю, особливо овочів та фруктів, які збирали, як правило, вручну, до того ж, в обмежений сезон термін. Підприємства брали участь у будівництві на селі соціальних об'єктів, якщо коштів у колгоспі не вистачало. Була така угода і між колгоспом «50-річчя Великого Жовтня» та Одеським заводом «Будгідравлика». В результаті об'єднання коштів та зусиль з'явилась у Петрівському нова восьмирічна школа, збудована колгоспом за допомогою «Будгідравлики». Вона відкрила свої двері у 1971 році і першим її директором став Тимофій Григорович Кошулінський. Після нього директорами працювали П. Ф. Король, Л. М. Кузнець, І. Г. Бондаренко. У 1994 році школа перемістилась у нову, ще більшу будівлю і отримала статус середньої. Тепер у колишньому приміщенні школи розташовуються медпункт та пошта. З 1997 року по теперішній час директором школи працює Світлана Василівна Чумаченко і керує професійним надійним колективом, який за десятки років випустив у світ багато достойних людей. Деякі з них поїхали з села, деякі пішли працювати у колгосп, багато хто став вчителем. Наприклад, Майя Дмитрівна Щербіна, яка колись закінчила Петрівську школу, тепер

протягом вже двадцяти п'яти років вчителює сама. Добрих слів заслуговують викладачі: Л. Я. Секрета, І. Л. Колісниченко, І. І. Мандибур, В. А. Чумаченко, І. А. Шаповалов, багато інших.

Предметом гордості і поваги завжди у селі були люди, які сумлінно ставились до праці, чим би вони не займались. В колгоспі «50-річчя Великого Жовтня» було багато таких. Наприклад, доярки: Ганна Бебенко, Олександра Кухаренко, Зінаїда Єфимова, яку нагороджено орденом Леніна; механізатори: кавалер ордена Леніна Володимир Семенович Єфимов, Василь Васильович Хохлов, Михайло Петрович Мовчан та інші. Багато заслужених ветеранів праці, таких як Валентина Семенівна Костенко, яка понад тридцять років працює в селі фельдшером. Петрівське також завжди славилось великими родинами, але найбільшої пошани заслуговують матері-героїні, серед яких Катерина Тихонівна Цапко, яка разом із чоловіком Олексієм виховали десятеро дітей. Вшановують петрівчани воїнів-інтернаціоналістів, нагороджених орденами і медалями: Петра Ярославовича Адаміка, Івана Васильовича Стефанишина, Миколу Миколайовича Костенка, Петра Івановича Мовчана.

Після А. Ф. Іванова колгосп «50-річчя Великого Жовтня» очолював Д. І. Куценко, який продовжив розбудову села. В 1970 році в Петрівському з'явився перший двоповерховий будинок, споруджений напроти школи спеціально для вчителів. Населення росло, з'являлись нові вулиці, наприклад, у 1971 році розпочалась забудова вулиці Новоселів. За 10 років біля ставка, який мав природне походження, силами мешканців села був розбитий парк. Ставок почистили, дно вкрили піском, молоді дерева підростали, а люди раділи новій, облагородженій ними самими, зоні відпочинку. З травня 1981 року головою колгоспу став В. С. Симоненко, який починав свій трудовий шлях в Дністровському управлінні зрошувальних систем, потім був

Бригада рільників під час внесення добрив на поле, колгосп «50-річчя Великого Жовтня»

Віктор Степанович Симоненко з дружиною, донькою і сином Віталієм

обраний секретарем парторганізації радгоспу «Кагарлицький», отже, перш ніж очолити колгосп, набув великого досвіду роботи з людьми та вміння організувати виробничий процес. За ініціативи Віктора Степановича було споруджено нове приміщення Петрівської школи, три восьмиквартирних будинки для працівників колгоспу. Успішно працювала побудована в той період птахофабрика, що видавала по 500 тонн пташиного м'яса на рік. Дружина голови колгоспу, Лариса Петрівна з 1985 року дотепер працює завідуючою поштою села Петрівське і заслужила повагу односельчан своєю скромністю та увагою. Син Віталій вирішив обрати професію офіцера, і сьогодні є заступником начальника Біляївського районного відділу внутрішніх справ. Після В. С. Симоненка посаду голови колгоспу «50-річчя Великого Жовтня» обійняв В. В. Дехтяренко і працював в традиціях своїх попередників, намагаючись нарощувати виробництво продукції та турбуючись про соціальну сферу.

Вся робота по благоустрою сіл, звичайно, проводилась за ініціативи Березанської сільської ради: збудований у 1978 році пам'ятник Г. І. Петровському на честь сторіччя з дня його народження, нові вулиці села, втім, як і інших населених пунктів сільради. Березанську сільську раду створено у 1926 році. Спочатку вона знаходилась на території Петрівського, у 1934 році її центр перенесено до села Березань. Перед початком Великої Вітчизняної війни головою сільради працював Михайло А. (на жаль, прізвище не збереглося), його змінив на короткий період Дмитро Митрофанович Неплій, а от Степан Денисович Федоренко очолював сільраду достатньо довго. Згадують, що він був владною та суворою людиною, втім й часи повоєнної відбудови були теж нелегкими.

У 1962 році головою сільради обрано Л. І. Федоренко, уродженку села Березань.

*Відремонтоване приміщення
Березанського дитячого садка «Берізка»*

Лідія Іванівна з вуст батьків чула про перших поселенців, адже її діди були серед них, про те, як народжувались колгоспи, як зростали села (до Березанської сільради, коли вона її очолила, входило 11 сіл), як життя селян впорядковувалось. Цікаві факти з історії сільради збирала вона у свій час і сама вже стала живою легендою розбудови краю. Вона любила своє село, свою роботу, піклувалась про благоустрій сіл, підпорядкованих Березанській сільській раді, поважала людей і, навзаєм, була дуже авторитетною людиною і керівником. На посаді голови сільської ради Лідія Іванівна працювала до 1982 року, а потім протягом двадцяти трьох років обіймала посаду директора Березанського будинку культури, де показала себе так само справжнім організатором, Під її керівництвом колектив художньої самодіяльності неодноразово посідав призові місця.

В 1982 році головою сільради був обраний Л. Баранецький, на наступних виборах обрано Володимира Андрійовича Валевського, а з 1987 року по теперішній час сільраду очолює Василь Андрійович Бойко. Багато сил віддає Василь Андрійович, аби кожне село сільради розвивалось і покращувались інфраструктура та побутові умови мешканців сіл. Не секрет, що після розвалу Радянського Союзу в країні настали не кращі часи. Березанська сільська рада не стала виключенням. Припинили роботу господарські комплекси, закривались дитсадки. Занепадали культурні осередки. Але завдяки наполегливій праці місцевої та регіональної влади, бажанню людей, життя налагоджувалось, і 2007 рік можна вважати переломним. З тих пір відновлено роботу дитсадків, впорядковуються нові вулиці, споруджено храми. Нині в селах Березанської сільської ради проживає близько трьох з половиною тисяч чоловік. І хоча найстаршому селу немає ще й ста двадцяти років, всі вони увійшли в історію краю, як гідні та необхідні кільця в ланцюгу населених пунктів району.

*Після реконструкції дитячий садок
«Ромашка» села Петрівське став ще зручнішим*